

Василка Радева

Софийски университет "Св. Климент Охридски", България, София
v.radeva@ranguelov.net

УНИВЕРБИРАНЕТО В ОТНОШЕНИЕТО МУ КЪМ АНТИНОМИЯТА ТЕКСТ : КОД

Като израз на тенденцията към езикова икономия, универбираните структури са илюстрация на съкращаване на *текста* в полза на *кода*. Те представляват еднословни формации, мотивационно свързани с номинационни словосъчетания, в чиито състав е включена признакова дума, на която се опира ономаσιологичният мотив, напр.: *тричленна комисия* – *тричленка*. Съкращаването на текста се изразява в заменяне на употребявано възпроизводимо съчетание с еднословна номинационна единица, при запазване на понятието, с което се свързват двата вида номинационни единици, срв.: *кирилска азбука* и *кирилица*.

Ключови думи: антиномия, код, езикова икономия, семантична кондензация, текст

As an expression of the tendency towards language economy, structures resulting from *univerbirane* illustrate the shortening of *the text* in favour of *the code*. They constitute one-word formations motivationally connected with denotational phrases, whose structure includes a modifying word underlying the onomasiological motive, e.g. *trichlenna komisiya* – *trichlenka*. The shortening of *the text* is manifested in replacing a generally used reproducible phrase with a one-word denotational unit. This is accompanied by the preservation of the concept, with which both types of denotational units are connected, cf. *kirilska azbuka* and *kirilitsa*.

Key words: antinomy, code, language economy, semantic condensation, text

1. Сред вътрешноезиковите противоположности, които моделират развойните тенденции в езика, антиномията *текст* : *код* заема особено място, тъй като характеризира отношението *език* : *реч*. Докато тенденциите, които са израз на вътрешноезиковия развой, като *традиционност* и *иновационност*, *интелектуализация* и *демократизация*, са обусловени от връзката с общността, носител на езика, антиномията *текст* : *код* е свързана с номинационната функция на езика

в нейното отношение към комуникационната, което обуславя връзката ѝ със словообразуването, респ. универбирането.

1.1. Във вътрешноезиков план универбирането като своеобразен акт на номинация е зададено от самия характер на думата като називна единица, която се характеризира с асиметрия на формата и съдържанието. Израз на тази асиметрия са синонимията и полисемията. Разглеждането на универбирането като словообразователен начин се основава на способността на производната дума да експлицира чрез формалната си структура мотивиращите признаци, а в значението си да съдържа имплицирани семантични компоненти, напр.: *визитка – визитна карта, двutomник – книга в два тома* (Радева 2007: 64).

Известно е, че спецификата на универбирането се обуславя от същността на мотивационното отношение, отразено в семантиката на универбираните структури, чиято формална характеристика ги свързва, но и отличава от семантичното словообразуване, суфиксацията, абривиацията и композицията. По своя характер универбирането представлява своеобразна “вторична номинация”, която разширява комуникативните възможности на езика чрез лексикални средства, израз на т. нар. комуникативна двойна функция (*kommunikative Doppelfunktion*) на словообразуването (Fleischer 1981).

1.2. Обособяването на универбирането като деривационен начин се основава на разграничението между словообразователната структура, израз на мотивационното отношение, и семантичната мотивация, отразена в значението на универбираните формации. Чрез характера на мотивационните отношения, които обхващат структурните и семантичните връзки между думите, се разкрива значението на универбатите, получени в резултат на *семантична кондензация* като израз на съкращаването на *текста* в полза на *кода*. Семантичната кондензация обаче е характерна и за композиционно структурираните названия със съкратени компоненти като *автомивка, биопродукти, фотоателие* и др., в чиято формална структура обаче е експлицирано двусловното съчетание, което ги отличава от универбатите (Аврамова 2008: 103 и сл.).

2. Независимо дали универбирането се разглежда в по-широк, или в по-тесен смисъл, неговото реализиране и активизиране се свързват с вътрешноезиковата антиномия *текст : код*, която се разрешава в полза на *кода*. Употребата и предпочитането на универбирани струк-

тури са обусловени от динамиката в живота на езиковите носители, а също и от желанието да се изрази “отношение” чрез използваното название. Не е случайно, че универбирането е характерно предимно за разговорната речева практика, като се среща в сленговата лексика, а също и в диалектите, където е слабо проучено.

2.1. Обикновено съкращаването на *текста* (езиковия израз) се търси предимно във формалната структура на еднословната називна единица, което свързва универбирането с деривацията като акт на номинация. Интерес представлява обаче значението на универбатите, интерпретирано като израз на мотивационната връзка между описателното и еднословното название. Ако сравним названията *стотарка*, *стотачка* и *столевка*, свързани семантично с числителното *сто*, експлицирано във формалната им структура, значението на първите две има отношение към съчетанието *сто лева*, независимо от банкнотите, които представят сумата, напр.: *това ми струва две стотачки / стотарки*. Съществителното *столевка*, в чиято форма е отразена връзката с общото значение ‘сто лева’, включва и значението ‘банкнота’, т.е. съответства на съчетанието *банкнота от сто лева*. В семантиката на еднословното название се изразява отношение към две субстанции – *лев* и *банкнота*, но формално са експлицирани атрибутивно употребеното съществително и неговото определение (*сто лева*). По-широкият семантичен обем на универбираната структура основателно се свързва с по-голямата ѝ смислова натовареност, със запазване и обогатяване на информационната стойност на съдържащия се в нея компонент (Аврамова 2008: 102–103). Разгърнато изражението смисъл на базовото съчетание се включва в значението на универбата, като е съкратен “планът на изразяването”, напр.: камуфлажна униформа – *камуфлажка*, късометражен филм – *късомертаяска*, панелна сграда – *панелка*, пилотен автомобил – *пилотка* (бълг); аварийна машина – *аварийка*, валютният магазин – *валютка*, кредитна картонка – *кредитка*, поддълна картина – *подделка*, санитарна машина – *санитарка* (рус.); *minerální voda* – *minerálka*, *reklamné agentura* – *reklamka*, *rychlí vlak* – *rychlík* (чеш.).

Семантиката на универбата е по-сложно структурирана в сравнение с мотивационната връзка в деривационната двойка. Освен отношението към назованата субстанция, семантиката му предполага и отразява връзка и с друга формално неексплицирана субстанция. *Двудневка* не е ‘период от два дена’, а ‘процес (събитие), който трае два дена’.

Словообразователното значение съдържа в смет вид семантиката на прилагателното *двудневен* ‘който продължава два дена’. Имплициран семантичен компонент съдържа и универбатът *десетдневка*, който не означава ‘период от десет дена’, а ‘мероприятие (събитие), което се вмести в десет дена’ (напр. десетдневка на киното, на книгата, на модата и пр.).

2.2. Номинационните съчетания, които се поддават на универбиране, най-често представляват именни бинарни формации с атрибутивно свързани компоненти (патрулна кола – патрулка). Като производни структури, названията, резултат от универбиране, се характеризират с двойна референция – към назоваваната субстанция, и към съществуващо в езика номинационно съчетание. В същото време характерът на мотивационната връзка отразява и различието между двата деривационни начина. При наличието на отношение към две субстанции, характерно за универбираните структури, връзката с експлицитно изразената е опосредствана от производно прилагателно, срв.: *климат* – *климатична инсталация* – *климатик*, *сезон* – *сезонный билет* – *сезонка* (рус.) и др. Признаковите думи в базовото съчетание, много често са производни и отразяват отношение към субстанция: *визита* – *визитна карта* – *визитка*, *кабел* – *кабелна телевизия* – *кабеларка*, *маршрут* – *маршрутна кола* – *маршрутка* и др. Като проява на номинационен акт, характерен за славянските езици, универбираните формации показват различия, обусловени от избора на номинационен мотив, в който се отразява отношението към мотивиращото съчетание. Например докато в български език наред с най-разпространеното двусловно название *мобилен телефон* се предпочитат заетото съкращение *джиесем* (GSM) и *мобилен*, в чешки език се употребяват съчетанието *mobilní telefon* и универбатът *mobil*, в полски – *telefon komórkowy* и *komórka*, а в украински – *мобільний телефон*, *мобільний*, *мобілка* и *мобільник*.

3. Характерът на мотивационната връзка между думите в деривационната двойка, от една страна, и между базовото и универбираното название, от друга страна, е общото, което свързва универбирането със словообразуването, като обуславя и спецификата, която ги различава. Тази специфика се отнася не само до формалното изразяване на тази връзка, до използването / неизползването на общи или специални деривационни средства, както и до избора на номинационен мотив. Проектирана върху общността и различието на мотивацион-

ното отношение, тя дава основание за обособяване на универбирането, което заема по-особено място не само като номинационен акт, но и като средство за комуникация.

3.1. Обща особеност на универбирането и словообразуването е експлицираното съответствие между синтактичните, лексикалните и словообразователните връзки, отразени в базовите съчетания и в универбираните структури. В това съответствие е заложено и различието между тях. Словообразователните връзки, изразени чрез парафразата като синтактичен конструкт, както и създаването на номинационни словосъчетания, отразяват отношение между единици от различни равнища, докато универбирането остава в обсега на лексикалното, напр.: *глаголическа азбука – глаголица, кирилска азбука – кирилица*, също *латиница, арабица* и новообразуването *методиџица*, създадено по същия модел, без да се свързва с разгърнато название.

3.2. Характерно за универбирането е, че осъществяването му изисква наличие на номинационно съчетание, назоваващо дадената реалия, докато словообразователната парафраза се оформя при създаване на производна структура, за да се изрази нейното словообразователно значение. Разгърнатото съчетание, въз основа на което се изгражда универбатът, по своето значение и структура е различно от парафразата, израз на словообразователното значение, както и от тълкуването на лексикалното значение, срв.: *футболка* ‘спортна фланелка’ (рус.), *тениска* ‘блуза с къси ръкави от памучно трико’, *тилотка* ‘мека военна шапка’ (бълг), но *тричленна комисия – тричленка, кабелна телевизия – кабеларка*.

3.3. Друга особеност, характерна за универбирането, представлява съвместната употреба на универбата и базовото съчетание, напр. *патрулна кола* и *патрулка*, *фалшива банкнота* и *фалшивка*, докато парафразата не замества производната дума в речевата практика. Например названията *трибагреник* и *трикольор* със значение ‘(българско) знаме в три цвята’ по формалната си семантична структура имат характер на универбати, но не удовлетворяват изискването за паралелна употреба с базовото название, т. е. наред с *българския трибагреник* не се употребяват съчетания като **българското знаме в три цвята* или **българското трицветно знаме*.

Номинационната функция на някои универбирани формации, които експлицират мотивиращия признак, ги отнася към различни субстан-

ции, назовавани с отделни базови съчетания. Например *фалишифка*, както и *фалшивка* (рус.) означават не само ‘фалшива банкнота, картина, документ и пр.’, а изобщо ‘нещо, което не е истинско; фалшификат, имитация’. В чешки език *generálka* означава *generální mapa*; *generální repetice*; *generální oprava*. Образоването и семантиката на тези универбати също представляват своеобразен израз на съкращаването на текста.

4. В процесите на деривация и универбиране съществуват точки на пресичане не само защото при оформяне на универбатите се използват форманти и начини, характерни за словообразоването. Различията и общността се откриват и в избора на мотивиращ признак, задължителен при създаване на номинационна единица. Известно е, че изборът зависи от актуалността на признака, като представлява преди всичко израз на субективното отношение на номинатора към назования факт.

В избора на номинационен мотив се отразява взаимодействието между субективния и обективния фактор при номинацията. На тази особеност обръща внимание още В. фон Хумболт при изясняване на т. нар. вътрешна форма на думата, израз на нейната мотивираност. В идеята на В. фон Хумболт е залегнала антиномията между субективното и обективното в номинационния акт, обусловена от неограничените възможности и подходи към фактите от заобикалящия свят, които човек опознава и назовава (Радева 1998: 85–87).

4.1. Ролята на субективния фактор се проявява още при избора на многословни названия, чието значение може да се изрази чрез еднословна структура. Универбират се предимно разгърнати названия, известни и често употребявани в дадена езикова общност, която може да бъде социално или териториално обособена. Те служат за номинация на значими за социума реалии, чиято честа употреба ги налага в речевата практика. Създават се и се предпочитат, тъй като изразяват “по-пестеливо” значението на добре известни съчетания, чието “съкращаване” не се нуждае от специално обяснение. Някои от тях се отнасят до често използвани в речта типови структури, чието универбиране създава по-икономични единици, характерни за разговорния стил, без да се допускат в писмената реч, както и в деловия стил. Например в речта на софийските жители за означаване на по-известни улици и булеварди, чието разгърнато (базово) название съдържа приложение, се използват съкратени еднословни названия:

улица Пиротска – *Пиротска*, също *Солунска*, *Витошка*, *Раковска*, *Московска*, някои от които са приети като официални. Чрез женсколичната форма на субстантивираното прилагателно се изразява връзката с изпуснатото съществително *улица*. В съкратеното название се запазва думата, която изпълнява идентифицираща функция, като се съкращава приложението, напр.: бул. “Княз Александър Дондуков” – *Дондуков*, бул. “Александър Стамболийски” – *Стамболийски*. С подчертана разговорност са названия като *графа* – ул. “Граф Игнатиев”, *патриарха* – ул. “Патриарх Евтимий” и др. Посочените примери заемат по-особено място поради идентифициращата си функция, но илюстрират характерна за универбирането особеност: чрез експлицирания семантичен компонент, те се свързват с “мотивиращото базово съчетание”, без да включват семантичен компонент, който да ги отличава от него, т.е. те осъществяват “дублираща” номинационна функция. Според теорията на номинацията, универбатите не се създават, за да назоват осъзнати и осмислени нови факти от действителността, а представляват трансформация на съществуваща номинационна единица, като невинаги са натоварени с модифицираща функция, срв.: *дигитален фотоапарат* – *дигиталка*, *кабелна телевизия* – *кабеларка*, *самоделно устройство* – *самоделка*, *петминутно съвещание* – *петминутка*, *фалшива банкнота* – *фалшивка* и др.

4.2. Като своеобразен израз на субективния фактор, проявяваната избирателност към разгърнатите названия, подлагани на универбиране, има отношение към тяхната семантика и фреквентност. Както някои словообразователни средства (суфиксите *-к(а)*, *-ник*), така и отделни компоненти на номинационните съчетания проявяват активност при участието си в универбирането. Като израз на универсалната връзка, обусловена от разполагането на субстанциите във времето, може да се приеме участието на названията, понятийно отнесени към концепта *време*, напр.: *утреник* ‘утринен вятър’, *вечеринка* ‘вечерно забавно представление’, *вечерник* ‘вечерен вятър’, *нощник* ‘нощна пеперуда’ (бълг.); *nočník* ‘noční představení’, *nedělník* ‘nedělní tisk’ (чеш.) и др. Тематично обединени са названията, свързани с периодични печатни издания, като *всекидневник*, *ежедневник*, *седмичник*, *двумесечник*, *двуседмичник*, *месечник*, *годишник* и пр., чиято основа отразява връзка с название, отнесено към времето в различните му определения.

4.3. За изразяване на количествена характеристика, осъзната като съществен белег на субстанциите, числителните имена са особено про-

дуктивни при суфиксно оформяне на универбати със сложна произвеждаща основа: *двувратка* ‘кола с две врати’, *двуцевка* ‘пушка с две цеви’, *десетолевка* ‘банкнота от десет лева’, *еднодръвка* ‘лодка от едно издълбано дърво’, *едноцевка* ‘пушка с една цев’, *петминутка* ‘петминутно съвещание’, *петолевка*, *петдневка*, *тричленка* ‘тричленна комисия’ (бълг.); *двестаграмка* ‘двестаграмова бутилка’, *двухетажка* ‘двуетажна сграда’, *пятизвездник* ‘петзвезден хотел’, *стоватт-ка* ‘стоватова крушка’, *стограмка* ‘стограмова бутилка’ (рус) и др.. Значимостта на количествената определеност обуславя създаването на универбати, оформени чрез специалното ѝ експлициране. Образованите структури са характерни предимно за диалектната лексика, напр.: *двоаяк* ‘голям звънец за добитък’, *осмак* ‘котел, който побира осем литра’, *деветина* ‘купчина от подредени девет снопа’, *осмак* ‘въже, дълго осем метра’, *петак* ‘подкова с пет дупки’ и др. (Витанова 2016). По-особеният характер на количествената определеност във функцията на мотивиращ признак дава възможност за отнасянето ѝ към различни субстанции за образуване на композиционно оформени прилагателни като *двустепенен*, *тристаен*, *четириместен*, *пете-тажен*, *шестметров*, *седемчленен* и пр. В българските диалекти се употребяват названия на различни субстанции, характеризирани с признак, който ги свързва с едно и също числително име, напр.:

*единак*¹ ‘самотен необщителен човек’; *първак*¹ ‘ученик в първи клас’;
*единак*² ‘единствен син в семейството’; *първак*² ‘първа ракия’;
*единак*³ ‘вълк, който не се включва в глутница’; *първак*³ ‘първо роене на пчели’;
*единак*⁴ ‘лук, който не оформя глава за семе’; *първак*⁴ ‘първородено дете’.

От числителното *седем* са образувани названията *седмак*¹ ‘дете в седмия месец’, *седмак*² ‘въже, дълго седем метра’, *седмак*³ ‘конски чул с размер седем педи’.

При интерпретацията на тези названия е необходимо да се вземат под внимание характерните им особености:

- Те се употребяват от носителите на различни диалекти (За географската им характеристика вж. Витанова 2016: 93–103).
- Наличието на общ семантичен инвариант е обусловено от мотивационната им връзка с една и съща произвеждаща дума.
- Не са резултат от семантично вариране на една лексема (полисемия), тъй като не се извеждат една от друга.

5. Своеобразната номинационна функция на универбатите, които съкращават *текста*, в системен план може да се рзглежда и като разрешаване на антиномията *текст* : код в полза на *текста*, тъй като за езиков израз на едно изградено понятие (факт от действителността) в речта се използват две названия. При това обаче трябва да се вземат под внимание не само тяхната понятийна отнесеност, а и семантиката им, обогатена с наличие на конотативни значения, които не се изчерпват само с израз на 'разговорност'. Тяхната употреба и редуване с базовото съчетание имат значителна роля за стилистичното разнообразяване на речта, което изисква езикова компетентност и култура. Мястото им в речта на средствата за информация е съществено търсено и предпочитано, без това да означава, че те придобиват узуалност, напр.:

Мутафова бе аплодирана бурно в Сатиричния театър навръх 95-ия си рожден ден...Тя отпразнува юбилея в сряда със "Столетие мое" в Сатурата и в четвъртък с "Госпожа Стихийно бедствие" в "Сълза и смях". (в-к "Стандарт", 3. 2. 2017).

5.1. За назоваване на отделните театри много по-често се предпочитат универбати като *военния, драматичния, младежкия, музикалния, сатиричния*, като се съкращава съществителното театър, чието значение е експлицирано чрез мъжколичната форма на прилагателното. Този тип назоваване, чиято принадлежност към универбирането не се приема еднозначно, се наблюдава при наличието на базови двусловни названия, създадени за изразяване на съществени родово-видови отношения, напр.: *пътни, дневни, джобни, квартирни* (разходи, пари); *главна, старша, дежурна* (медицинска сестра); *детска, дневна, гостна* (стая) и пр. Разглеждани като резултат от субстантивирание, те заемат особено място в лексикалната система, където имат отношение към нейното структуриране, особено характерно за терминологичната лексика. По своята същност еднословните структури представляват традиционен модел на субстантивация, при която е експлицирана връзката с детерминиращото прилагателно.

В тези случаи универбирането се предхожда от двусловно название, създадено за стесняване на семантичния обем на опорното съществително: *инспектор – старши инспектор – старшия, младши инспектор – младшия, главен инспектор – главния* и пр. Във формалната структура на универбата се експлицира признаковата дума, използвана за специализиране на значението, но в семантичен план

той “дублира” значението на двусловното название. Съществена особеност на тези формации е тяхната контекстова обусловеност, напр.: *главният е на визитация, а дежурният оформя някакви медицински картони*. Образоването на номинационни словосъчетания е израз на “разгръщане” на текста при “стесняване” на значението, напр.: *борд – валутен борд, адрес – електронен адрес, коридор – транспортен коридор*. Номинационните единици с формално по-разгърнат езиков израз означават субстанции, свързани с по-тясно по обем понятие и илюстрират разрешаване на антиномията *текст* : *код* в полза на *текста*. Те имат особено отношение към процеса на универбирането, като изпълняват опосредстваща роля.

5.2. Често употребяваните двусловни названия допускат формално съкращаване, при което се отстранява атрибутивният (мотивиращ) компонент. Значението се поема от опорното съществително, което формално е равно на първичното еднословно название, но е с различно значение. В този случай универбирането се предхожда от по-сложен семантичен развой и промяна на първичното опорно название. Базовото двусловно название, възникнало чрез прибавяне на признак, които стеснява понятийния му обем, съдържа производно десубстантивно прилагателно: *валута – валутен борд, компютър – компютърен вирус, въздух – въздушен коридор, сатира – сатиричен театър* (бълг); *гигант – гигантский слалом, синхрон – синхронный перевод* (рус); *klasika – klasické lyžování, satelit – satelitní anténa* (чеш.). При тези съчетания в признаковата дума се запазва изразяваното отношение към субстанция, която при универбирането може да се експлицира като “мотивиращ признак”, напр.: *генералный директор – генерал, гигантский слалом – гигант* (рус); *кабелна телевизия – кабел, сателитна антена – сателит* (бълг); *satelitní anténa – satelit, klasické lyžování – klasika* (чеш.) и др. Отношението към субстанция в смет вид се отразява и в семантиката на суфиксно оформените универбати като *кадровик* ‘кадрови войник’, *строевак, тиловак, фронтовак* и др.

Своеобразна парадигма, която илюстрира противоположен резултат в изразяване на отношението *текст* и *код*, се оформя чрез връзката между номинационни единици като:

вирус¹ – *компютърен вирус* – вирус²
 коридор¹ – *въздушен коридор* – коридор²
 adresa¹ – *elektronická adresa* – adresa²
 satelit¹ – *satelitní anténa* – satelit²

Отношението между еднаквозвучащите названия (вирус¹ и вирус²) дава основание за различното му интерпретиране, отнасяно към омонимията и универбирането (за различните тълкувания вж. Аврамова 2008: 105 и сл.). Ако сравним съществителните *коридор*¹ ‘дълго и тясно жилищно помещение, откъдето се влиза в стаите’ и *коридор*² ‘достъп за преминаване по въздух’, чиято връзка е опосредствана от съчетанието *въздушен коридор*, техните значения не дават основание за интерпретирането им като резултат от семантична деривация. Създаването на универбата *коридор*² със значение ‘въздушен коридор’, е обусловено от утвърденото в практиката двусловно название, чиято узуализация е свързана с честотата на употребата му, активно поддържана от медиите. Също така наред със словосъчетанието *политически чадър* със значение ‘покровителство от страна на влиятелна с политическата си позиция личност’ се предпочита и използва опорното съществително *чадър*: *Вътрешният министър обвини депутата, че действа като чадър за фирмата*.

Образуването на опосредстващо двусловно название, чийто понятиен обем е стеснен чрез признакова дума, създава по-сложно отношение на универбирането към антиномията *текст* : *код*. Изследването на отделните случаи изисква деференциран анализ, който да взема под внимание речевата реализация и контекстовата обусловеност на универбираните формации. Известно е, че речевата реализация на тези универбати изисква задължителен лексикален контекст, срв.: *борд на самолета, пътниците на борда на кораба, но борд на директорите, въвежда се борд, бордът взема решение* и пр., който на речево равнище представлява “увеличаване” на текста.

6. Във вътрешносистемен план универбирането има отношение към *дескрипцията*, при която описателна конструкция замества еднословно название, с което е съотносима семантично, но не и формално, напр.: Рим – *Вечния град*, Варна – *Морската столица*, Япония – *Страната на изгряващото слънце*, Мексико – *Страната на ацтеките*. Речевата реализация на описателните названия също предполага възможност за взаимозаменяемост, напр.:

Еlegantност и феерия, “произведени в България” бяха аплодирани преди броени дни в Рим... Аплодираха моделите на София Борисова във Вечния град (в-к “Стандарт”, 3. 2. 2017).

Като съзнателно търсени стилистични средства, дескрипциите илюстрират възможността за разрешаване на антиномията *текст* : *код* в полза на *текста*, като описателното название е натоварено със стилистична функция.

Отношение към противопоставянето *текст* : *код* има т. нар. *мултивербирание*, чиито резултати представляват разширение на *текста* при запазване на изразяваното значение: *анализирам* – *правя анализ*, *наследявам* – *получавам наследство*, *отговарям* – *нося отговорност* и пр. Употребата на глагол или на глаголно-именна конструкция се обуславя от речевата ситуация, като “разгърнатата предикация” се предпочита при официално-деловото общуване (Железарова 2002).

7. Без да се отрича връзката му с тенденцията към демократизация (Мурдаров 1983: 115), както и с принципа за езикова икономия (Нещименко 2003), универбирането представлява своеобразен номинационен акт, разглеждан като словообразователен начин, чийто резултати обикновено изпълняват дублираща функция, която им отрежда особено място в системата на езика и на речта.

Чрез универбирането се отстранява семантично-структурната асиметрия между формата и значението, като многословните називни единици се преобразуват в една лексема, резултат от структурна компресия. Възможността за създаване и паралелна употреба на базовото съчетание и на съответния универбат е обусловена от характера на номинационната функция, която може да се осъществява от еднословна, многословна или фразеологична структура.

Литература

- Цветанка АВРАМОВА, 2008: Универбатите в лексикалната система на езика. *Съпоставително езикознание*. №1, 99–115.
- Диана БЛАГОЕВА, 2003: Универбизацията в най-новото славянско словообразуване (върху материал от българския, руския и чешкия език). *Съпоставително езикознание*. № 3, 5–21.
- Мариана ВИТАНОВА, 2016: Названия, производни от числителни, в българските диалекти. *Българска реч*. XXII/2, 93–104.
- Радост ЖЕЛЕЗАРОВА, 2002: Универбизация или мултивербизация? *Съпоставително езикознание*. №1, 48–53.

- Владко МУРДАРОВ, 1983: *Съвременни словообразователни процеси*.
София: Наука и изкуство.
- Галина П. НЕЩИМЕНКО, 2003: Проявление тенденции экономии в номинации славянских языков. OHNHEISER, Ingeborg (red.). *Komparacija współczesnych języków słowiańskich. 1. Słowotwórstwo / Nominacija*. Opole, 288–307.
- Василка РАДЕВА, 1998: Мотивираност на производната дума. *Славянска филология, том 22*. Доклади за XII международен конгрес на славистите. Краков, София: Анубис, 85–94.
- Василка РАДЕВА, 2007: *В света на думите. Структура и значение на производните думи*. София: Унив. изд. “Св. Климент Охридски”, 311 с.
- Wolfgang FLEISCHER, 1981: Zur Doppelfunktion der Wortbildung-Benennungseinheiten und syntaktische Parallelkonstruktion. *Wissenschaftliche Zeitschrift der Pädagogischen Hochschule Zwickau* 17. H. 2, 9–16.

Univerbirane in Its Relation to Text : *Code*

Univerbirane represents a peculiar denotational act, treated as a derivational model, whose results usually fulfill a duplicating function, which assigns them a special place in the system of language and speech.

Establishing *univerbirane* as a derivational model is based on the distinction between derivational structure, which is an expression of the motivational relation, and semantic motivation reflected in the meaning of formations resulting from *univerbirane*. *Univerbat-s* are produced as a result of *semantic condensation*, which represents the shortening of *the text* in favour of the *code*. The meaning of *univerbat-s* is revealed through the nature of the motivational relations, which incorporate the structural and semantic links between words.

Independently of whether *univerbirane* is considered in a wider or narrower sense, its realization is connected with the intralinguistic antinomy *text : code*, which is resolved in favour of the *code*. The use of and preference for structures resulting from *univerbirane* are conditioned by the dynamism of speakers' life, as well as by their wish to show “an attitude” by means of the name used. It is not accidental that *univerbirane* is characteristic basically of the spoken language, and is found in slang vocabulary, as well as in the dialects, on which there is little research done.